

Китайські ієрогліфи

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено походження та особливості китайських ієрогліфів, з'ясовано відмінності між буквеним й ієрогліфічним письмом.

Ключові слова: ієрогліф, китайське письмо, каліграфія, китайська мова.

Abstract

The origin and peculiarities of Chinese hieroglyphs are studied in the article. Differences between alphabetic and hieroglyphic writing are found out.

Keywords: hieroglyph, Chinese writing, calligraphy, the Chinese language.

Китайський ієрогліф – одна з найзагадковіших форм письма у світі. Кожний ієрогліф – це неповторний малюнок, що має цікаве походження, значення та історію.

Актуальність дослідження полягає, по-перше, в тому, що китайська писемність виникла більше п'яти тисяч років тому, але змінена та удосконалена використовується й сьогодні. По-друге, за кількістю мовців китайська мова посідає перше місце у світі, її вивчають та використовують не тільки китайці, а й представники інших національностей у різних країнах світу, у тому числі українці. У Вінницькому національному технічному університеті діють курси з вивчення китайської мови. По-третє, китайська мова – це одна з шести офіційних мов ООН.

Китайську писемність досліджували Ван Хуейпін, Чжан Цзіцзе, Чжан Хоуцань, Пен Даньлін, Юй Байлін, В. Софронов. Незважаючи на давню історію, інтерес науковців до вивчення ієрогліфів, немає чіткого визначення поняття „ієрогліф”. Ієрогліф – це графічний образ слова [1, 37]. Знак ієрогліфічного письма – це певне умовне графічне зображення, яке в конкретному випадку може бути зображенням самого референта, але не послідовністю складів чи фонем, які входять до складу відповідної лінгвістичної одиниці [2, 445]. Відомий німецький граматолог ХХ століття Й. Фрідріх зазначав: „Графема китайського письма за походженням – малюнки, і їхній зображальний характер ще прослідковується в найбільш ранніх текстах. Китайські писемні знаки можуть бути ідеограмами (логограмами), хоча зазвичай китайський ієрогліф є поєднанням (лігатурою) знака-поняття (або складового знака, так званого „фонетика”) й знака детермінатива” [3, 27].

До сьогодні немає єдиної думки щодо того, коли вперше виник ієрогліф. Одні дослідники стверджують, що китайське письмо з'явилося за часів династії Ін (殷) (1401—1122 рр. до н.е.), інші доводять, що китайські ієрогліфи винайшов історіограф небесного імператора Хуанді (黃帝) на ім'я Цан Цзе (仓颉) чотири тисячі років тому. Знак китайського письма – це складна графічна фігура, китайська назва „цзи” (字), тобто ієрогліф.

Відомий учений і каліграф епохи династії Тан (唐) (618—907 рр. н.е.) Юй Шинань (虞世南) так охарактеризував винахід Цан Цзе (仓颉): „Він створив шість видів ієрогліфічних рисок, узявши за зразок контури гір і потоків, річок і морів, сліди дракона та змії, птахів і звірів”. Китайці говорять, що в ієрогліфах відображено єдність неба і людини.

Найперші ієрогліфи китайці вишкрябували на панцирах черепах або кістках убитих тварин, пізніше на бронзовому і сталевому посуді, зброї, а потім у книгах. Спочатку малюнок ієрогліфів нагадував той предмет, який називав, наприклад: 山 – гора, 人 – люди, 口 – рот, 田 – поле. Китайське письмо в найперших його формах (написи на панцирах черепах) було достатньо схематичним, щоб визнаватися знаковим, а не малюнковим [4, 7]. Таке письмо називають

піктографічним. Піктографія – передача інформації за допомогою малюнків[3, 9]. У процесі розвитку китайської мови відбулося спрощення написання ієрогліфів, наприклад: 一 – один, 日 – сонце, 月 – місяць, 大 – великий, 天 – небо.

З часом піктографічне письмо змінило ідеографічне (образне). Идеограма – письмовий знак, що позначає певне поняття, наприклад: 我 – я, 想 – думати, 学 – вчити, 读 – читати, 写 – писати. І. Фрідріх зазначав, що „для переходу від піктографії до ідеографії потрібно, щоб у свідомості носіїв мови за кожним малюнком-символом закріпилося чітко визначене значення – словесне або фразове” [3, 9].

На кістках тварин і на панцирах черепах не можна було записати великий текст. Для цього почали використовувати бамбукові пластини. На них писали дерев'яною паличкою, використовуючи лак, зроблений із соку дерева. У верхньому краї дощечок просвердлювали дірки і зв'язували їх шкіряним чи шовковим шнурком. У бамбукових книжках записували народні перекази, пісні, документи. Один з китайських літописів так і називається „Бамбуковий літопис”. Ці книжки мали недолік — вони були занадто важкими. Наприклад, бамбукову книжку одного вченого III ст. до н. е. перевозили п'ятьма возами.

Мінімальні одиниці китайської писемності – риси. Найпростіше визначення рис – це крапки й лінії, з яких складається ієрогліф. Рис є вісім. У китайських дослідженнях зазначено, що риси почали використовуватись при переході від стилю написання лішу до кайшу, і зараз вони поділяються на два типи – прямі й ламані. Перших нараховується 6 (горизонтальна, вертикальна, відкидна ліворуч, відкидна праворуч, крапка, навскісна), останніх – 2 (проста ламана, складна ламана). Визначено також, що риси мають різну частотність використання: згідно з інформацією дослідника Фу Юнхе, горизонтальна риса (включаючи штрих угору) трапляється в ієрогліфах найчастіше – 30.30 %, наступною за частотністю є вертикальна риса – 19.38 %, на третьому місці – ламана, 17.95 %, меншу за неї частотність має відкидна ліворуч – 15.74 %, і рідше з усіх трапляється відкидна праворуч та крапка – 16.64 % [5, 18].

Після винаходу ієрогліфів виникла каліграфія, яка визначила чіткі правила написання ієрогліфів. Частина ієрогліфа потрібно писати зліва на право і зверху вниз тушшю пензликом, ієрогліф повинен поміститися у квадрат, визначеного розміру. Спочатку пишуть усі горизонтальні лінії, а потім вертикальні. Кожний китайський ієрогліф має своє значення та позначає морфему чи склад, наприклад: 乌克兰 – Україна, 中国 – Китай, 国家 – країна, 家庭 – сім'я, 大学 – університет.

Існують значні відмінності між буквеною системою письма та ієрогліфічною:

1) ієрогліфи, на відміну від букв, менше пов'язані з мовою, їх розуміють асоціативно, образно;
2) ієрогліф складається з графічних елементів, яких в китайській мові більше двохсот, зокрема, деякі мають 25–30 символів, самостійно ці елементи не мають лексичного значення, наприклад: 饅 – лаваш, 鸚 – папуга, 讚 – комплімент.

3) відрізняються принципи позначення: в алфавітному письмі кожна одиниця позначає один звук, який немає самостійного значення, тобто ця система передає одиниці плану вираження; ієрогліфи позначають значущі лінгвістичні одиниці – морфемами і слова, передають план змісту лінгвістичних одиниць.

Дослідники вважають, що існує близько вісімдесяти тисяч ієрогліфів, але в сучасному світі люди використовують набагато менше ієрогліфів. Наприклад, щоб прочитати китайську книжку, достатньо знати три–чотири тисячі ієрогліфів. Багато слів у китайській мові має один або два склади.

Словниковий склад китайської мови невеликий, представлений у таблиці піньїнь трьомастами дев'яноста чотирма складами. Китайці утворюють слова різними поєднаннями цих складів, а також на значення впливає використання одного з чотирьох основних тонів: 1) рівний (一), 2) висхідний (/), 3) низхідно-висхідний (V), 4) спадний (\).

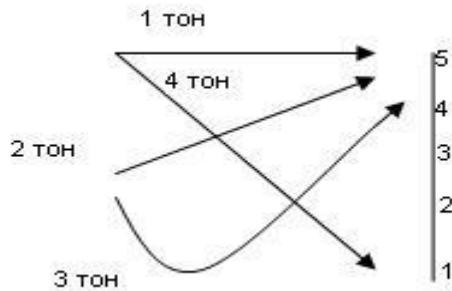

Рис. 1 – Тони китайської мови

Одне слово, вимовлене іншим тоном, має різні значення, наприклад:

- 1、 чзі / qing: 1) 清 чистий, 2) 晴 сонячний день, 3) 请 будь ласка, 4) 庆 святкувати;
- 2、 йюан / yuan: 1) 渊 безодня, 2) 圆 раунд, 3) 远 далеко, 4) 愿 бажання;
- 3、 ма / ma: 1) 妈 мама, 2) 麻 коноплі, 3) 马 кінь, 4) 骂 сварити.

У складних словах, крім тону, використовують силові наголоси.

Отже, китайська писемність – це єдина писемність, яку винайшли ще півтора тисячоліття до нашої ери та існує до сьогодні. Ієрогліфи можна використовувати для письма будь-якої мови, але адаптована і змінена китайська писемність функціонує у в'єтнамській, японській, корейській, деяких тайських мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабушкин А. П. Перевод художественного произведения как культурная адаптация картины мира / Бабушкин А. П., Жукова М. Т. // Язык, коммуникация и социальная среда. – Вып. 1. – Воронеж, 2001. – С. 28 – 33.
2. Софронов М. В. Китайский язык и китайская письменность / М. В. Софронов. – Москва, 2007. – 60 с.
3. Фридрих И. История письма. – Москва : Наука, 1979. – 463 с.
4. Meng Hua. Wenzilun. Jinan, 2008.
5. Wang Huiping, Zhang Jijia, Zhang. Houcan Hanzi zhengti he bihua pinlv dui bihua renzhide yingxiang // Acta Psychologica. – Sinica, 2003, 35 (1).
6. Zhang Lianrong. Zi yu ci. – Beijing, 2007.

Сюй Їмін – студент групи БМ – 146, факультет будівництва, теплоенергетики та газопостачання, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, 529335492@qq.com

Стадній Алла Сергіївна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, stadniy.alla@ukr.net